International Journal of Kannada Research 2016; 2(3): 157-167

International Journal of Kannada Research
www.kannadajournal.com

ISSN: 2454–5813
IJSR 2016; 2(3): 157-167
© 2016 IJKS
www.kannadajournal.com
Received: 28-05-2016
Accepted: 29-06-2016

Dr. HK Venkatesha
Govt. First Grade College
Udupi India

Correspondence
Dr. HK Venkatesha
Govt. First Grade College
Udupi India

ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಜನಮುಖಿ ಚಿಂತನೆ

Dr. HK Venkatesha

ಜನವಾಣಿ ಬೇರಾದರೆ ಕವಿವಾಣಿ ಹೂವಿದ್ದಂತೆ. ನಮ್ಮ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರೋಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದರೂ ಕೂಡ ಅದರ ಅಂತಃಸತ್ವ ನಮ್ಮ ನೆಲದ್ದೇ ಆಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧ. ಅದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವಂತೆ ನವೋದಯದವರು ಆದರ್ಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಕನಸಿನ ಗಾಳಿಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗಿ ಅವರು ಸಮಾಜದ ನೋವು ನಲಿವುಗಳಿಗೆ ಅಹರ್ನಿಶಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ಕವಿತೆಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿನದು.

ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬಡತನ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಅನಕ್ಷರತೆ, ಅಸಮಾನತೆಗಳಿಂದ ನೊಂದು ಬೆಂದ ಭಾರತೀಯರು ಬಹಳಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವರ್ಣ–ವರ್ಗಗಳಿಂದ ನಿರಂತರ ಶೋಷಿತರಾದ ಭಾರತದ ಈ ಜನಕೋಟಿಯ ಬವಣೆಯನ್ನು ಬಡಿದೋಡಿಸಲು ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರು ಭಗೀರಥ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಸತತ ನಡೆಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನರಕಯಾತನೆಯ ಈ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮಹನೀಯರ ಮಹಾನ್ ಯತ್ನ ಮಹೌಷಧಿಯಂತೆ ಜೀವಧಾತುವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನ ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಾಡುವ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಡತನ ಬಹು ಕ್ರೂರವಾದುದು. ಈ ಬಡತನ ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಇರುವ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿ ಸಮಸ್ಯೆ. 'ಬಡ' ಎಂಬುದು ಸೊರಗಿದ, ಧನವಿಲ್ಲದ, ನಿರಾಶ್ರಿತ ಎಂಬ ನಾನಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತದೆ. ಅನ್ನ, ಆಹಾರ, ವಸತಿಗಳಂತಹ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಇರದ ರಿಕ್ತಸ್ಥಿತಿ ಬಡತನ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬಡತನವು ಸಾಪೇಕ್ಷ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಹೊರತು ಸಮಗ್ರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ. ಉದಾ: ಅಮೇರಿಕಾದ ಬಡವರು, ಭಾರತದ ಬಡವರು, ಆಫ್ರಿಕಾದ ಬಡವರುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಮೇರಿಕಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಕಾರು, ಟೆಲಿವಿಷನ್, ರೆಫ್ರಿಜರೇಟರ್ ಮೊದಲಾದವು ಇಲ್ಲದುದು ಬಡತನ. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ವಸತಿಗಳು ಇರದವರು ಬಡವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಫ್ರಿಕಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಡವರ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಶೋಚನೀಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

'ಬಡತನವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತುವೇಕಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಲೇಖನ ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸತನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದು ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ಬಂದಿರುವ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತಿಯ ಹರಳುಗಟ್ಟಿದ ಅನುಭವದ ಪಾಕವೇ ಕಾವ್ಯ. 'ಕವಿತೆ ಎಂದರೆ ಯಾವ ಅಡೆತಡೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ದುಮ್ಮಿಕ್ಕುವ ಭಾವನೆಗಳು; ಪ್ರಶಾಂತ ಚಿತ್ತದಲಿ ಕಳೆದ ಕ್ಷಣಗಳ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾವ'(ಕಠಜಣಡಿಥಿ ೨ ಣಖಜ ಠಿಂಟಣಚಿಟಿಜಂಣಾ ಂತಜಡಿಜಿಟಂತಿ ಂಜಿ ಜಟಂಣಖಂಟ ಡಿಜಭಿಠಟಟಜಭಿಣಜಜ ೨ಟಿ ಣಡಿಚಿಟಿಡಣುಟಟುಣಥಿ) ಎನ್ನುವ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನ ನುಡಿ ಕಾವ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಲೋಕದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಾವ್ಯಾನುಭವ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಕಾವ್ಯ ಸಮಾಜದ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಮಿಡಿಯುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಲಿನೆಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅಗತ್ಯ ನುಡಿಯ ಮುಖೇನ ಮಾರ್ನುಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನುಡಿ ಹಲಬಗೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಅದೆಲ್ಲವೂ ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವೇ. ಅವನ್ನು ಬರೆದವರು ಕವಿಗಳೇ. ಪ್ಲೇಟೋಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅರಿಸ್ಟಾಟಲನ ಕಾವ್ಯ ಸಮರ್ಥನೆ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಪರಂಪರೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಅಡಗಿರುವುದು ಅದರ ಪ್ರತಿರೋಧದ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ. ವೈದಿಕ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಜೈನಧರ್ಮದ ಕವಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆರಂಭದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿರಿಸಿತು. ವಚನಕಾರರ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಮತ್ತೊಂದು ಮಜಲಿಗೆ ಹೊರಳಿತು. ಅನಂತರದ ದಾಸ

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ನಡೆ ಇರಿಸಿತು. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಳತನ್ನು ಕೆಡವಿ ಹೊಸತನ್ನು ಕಟ್ಟುವ, ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕೆಲಸ ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಾಗಿತು.

ಮಾಸ್ತಿ, ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು, ಪುತಿನ ಅವರು ನವೋದಯ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮರು. ಕನ್ನಡದ ಕಣ್ವ 'ಶ್ರೀ'ಯವರು ಎಳೆಯಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ತೇರನ್ನು ಈ ನಾಲ್ವರು ಬಹುದೂರ ಎಳೆದರು, ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನಮೌಲ್ಯ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಕನ್ನಡ ಕಟ್ಟುವ, ನವೋದಯದ ಮುಖೇನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮರುಹುಟ್ಟಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾದ ತುರ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಆತ್ಮಕಥೆ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ......ಮೊದಲಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಮುಖೇನ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಮೃದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಜಿಸಿದರು. ಅವರು ಅಂದು ಹಾಕಿದ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಇಂದು ಕನ್ನಡದ ಕಟ್ಟಡ ಬಹುಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ ನಿಂತಿದೆ.

ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಹುಡುಗಿಯ ಕಾವ್ಯ....

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಪ್ರೀತಿಯ ಮೂಲಬೇರು 'ಶ್ರೀ'ಯವರಲ್ಲೇ ಕಾಣುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. 'ಕಾರಿಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಮಗಳು', 'ಕನಕಾಂಗಿ', 'ಪದುಮ', 'ಚೋಳ ಕನ್ಯೆಯರು', 'ಮಾದ ಮಾದಿ', 'ಮುದ್ದಿನ ಕುರಿಮರಿ', 'ಭರತಮಾತೆಯ ವಾಕ್ಯ'............. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ನೆಲದ, ನಮ್ಮ ಜನದ ವಸ್ತುವುಳ್ಳ ಕವನಗಳೇ 'ಶ್ರೀ'ಯವರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕಂಡಿರುವುದು ಮುಂದೆ ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ....... ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಕುರಿತ ಕವನಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರ 'ಮುದಿಯ ರಾಮಗೌಡ' ಐಚಿಜಥಿ ಖಟಿಫಚಿಥಿ ಅವರ 'ಂಣಟಜ ಖಚಿಂಭುಟಿ ಉಡಿಚಿಥಿ' ಅನುವಾದವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲದ ಸೊಗಡನ್ನುಳ್ಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಯೇ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಸತ್ತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಬಡಸಂಸಾರದ ಬಡಪ್ರೀತಿಯ ತಾಕಲಾಟದ ಬದುಕು ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತಗೊಂಡಿದೆ.

"ಅಪ್ಪ ಹೊರಗೆ ಗೆಯ್ಯಲಾರ, ಅವ್ವ ಒಳಗೆ ನೆಯ್ಯಲಾರಳು;
ಹಗಲು ಇರುಳು ನಾನು ದುಡಿದೂ ನಮಗೆ ಹಿಟ್ಟು ಹುಟ್ಟದು".
(ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳು, ಮುದಿಯ ರಾಮಗೌಡ, ಪು. 52)

ಬಡಸಂಸಾರದ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಇಂಥದ್ದು. ಹಗಲು–ರಾತ್ರಿ ದುಡಿದಾದರೂ ಬದುಕೋಣವೆಂದರೆ, ಹೀಗೆ ದುಡಿದದ್ದು ಹೊಟ್ಟೆಗೇ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಬಟ್ಟೆ, ಸಂಸಾರದ ಗತಿ? ಮದುವೆಯಾಗಬಯಸಿದ ಚಾಮನೋ

"ಚಿಕ್ಕ ಹರೆಯದ ಚಾಮನೊಲಿದು ಮದುವೆಗನ್ನ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ
ಮಾತನೆತ್ತಲು ರೊಕ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ನಾಚಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರುವನು.
ದುಡ್ಡು ಕಾಸನು ಕೂಡಿಹಾಕಲು ಹೋಗಿ ಹಡಗ ಸೇರಿಕೊಂಡ
ದುಡ್ಡುಕಾಸನು ನನ್ನ ಸಲುವೇ ಕೂಡಿಹಾಕಲು ಹೋದನು." (ಅದೇ, ಪು. 52)

ದೇಶಾಂತರ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಥವರಾದರೂ ಆಸೆ, ಆಮಿಷಕ್ಕೊಳಗಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಅಂತೆಯೇ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಚಾಮನನ್ನು ಒಲಿಯಲಾಗದೆ, ಮುದಿಯ ರಾಮಗೌಡನನ್ನು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಬದುಕಿನಾಸೆಗಾಗಿ ಚೆನ್ನಿ ಮದುವೆಯಾದಳು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಹದ್ದಿನ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ಚೆನ್ನಿಯ ಬದುಕು 'ಚೋಮನದುಡಿ'ಯ ಚೋಮನ ಮಗಳು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಕೊನೆಗೊಂದು ದಿನ ಚಾಮ ಬಂದ, ಹಣವನ್ನು ತಂದ, ಮದುವೆಯಾಗುವ ಆಸೆಯಿಂದ. ಆದರೆ ಚೆನ್ನಿ ಈಗ ಪರರವಳು. ಇತ್ತ ರಾಮಗೌಡನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬದುಕಲಾರದ, ಅತ್ತ ಚಾಮನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮರೆಯಲಾರದ ಚೆನ್ನಿಯ ತ್ರಿಶಂಕು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು, ಮಾನಸಿಕ ತುಮುಲದ ನೈಜ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಚಾಮ, ಚೆನ್ನಿ, ಬಡಸಂಸಾರ............. ಎಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲದ ಸೊಗಡುಗಳೇ. ಈ ನೆಲದ ಮಣ್ಣಿನ ಘನರೂಪವೇ ಈ ಕವನ. ಹೀಗೆ ನವೋದಯ ಯುಗದ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕೂ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುವಾಯಿತು. ಭಾಷಾಂತರದ ಮೂಲಕ 'ಶ್ರೀ'ಯವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿ ತಂದರು. "ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವುದು ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆಯೋ ಅದೇ ಕಾವ್ಯಗುಣ"[1] ಎಂಬ ಮೂರ್ತಿರಾಯರ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಬಡತನ ಗಿಡತನ ಏನಿದ್ರೇನ್? ನಡತೇನ ಚೆಂದಾಗ್ ಇಟ್ಕೊಳ್ಳಾದೆ ಅಚ್ಚ

ನವೋದಯ ಕವಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ತುಡಿದ, ದುಡಿದ ಪರಿಯ ಪಕ್ಷಿನೋಟಕ್ಕೆ ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಅವರ ಕಗ್ಗದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪದ್ಯವೇ ನಾಂದಿರೂಪವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

"ಹುಲ್ಲಾಗು ಬೆಟ್ಟದಡಿ, ಮನೆಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಾಗು
ಕಲ್ಲಾಗು ಕಷ್ಟಗಳ ಮಳೆಯ ವಿಧಿ ಸುರಿಯೆ
ಬೆಲ್ಲ ಸಕ್ಕರೆಯಾಗು ದೀನದುರ್ಬಲರಿಂಗೆ
ಎಲ್ಲರೊಳಗೊಂದಾಗು ಮಂಕುತಿಮ್ಮ"(ಮಂಕುತಿಮ್ಮನ ಕಗ್ಗ, ಪದ್ಯ 789)

ಮಂಕುತಿಮ್ಮನ ಕಗ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ ಅವರು ಹೇಳುವ ಮಾತಿಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ. "......... ಕವಿಯ ಸಮಾಜಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ವಿಷಯಕ ಗಾಢಾನುರಕ್ತಿ, ಮಾನವನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ, ಅವನಿಗೆ ಬಾಳಿನ ಗೊತ್ತುಗುರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಣ್ಣೆಲೆ(ಕಜಢಿರಿಜಬಿಣುತಜ)ಯೊಂದನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ತವಕ, ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಬಲ್ಲ ವಿಚಾರವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಪ್ರೇರಕವಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಅವನ ಕೃತಿ ಒಂದು ಮಹತ್ತರವಾದ ದಿಟದ ದರ್ಶನ, 'ಜೀವನಧರ್ಮದರ್ಶನ'ವಾದೀತು."[2] ಗುಂಡಪ್ಪನವರ ನಿಲುವು ಈ ಬಗೆಯದಾದರೆ ಸಮಾಜದ ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳಿಗೆ ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರ ದೇಸಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಈ ರೀತಿಯಿದೆ.

" ಬಡತನ ಗಿಡತನ
ಏನಿದ್ರೇನ್? ನಡತೇನ
ಚೆಂದಾಗ್ ಇಟ್ಕೊಳ್ಳಾದೆ ಅಚ್ಚ!
ಅದ್ಕೊಂಡಿ ಸುಕವಾಗಿ
ಕಸ್ಟಕ್ ನೆಗಮೊಕವಾಗಿ
ನೆಗ್ಯೋದೆ ರತ್ನನ್ ಪರ್ಪಂಚ"(ರತ್ನನ ಪದಗಳು, ಪು.38)

'ರತ್ನನ ಪದಗಳ' ಬಗ್ಗೆ ಎನ್.ಎಸ್. ತಾರಾನಾಥ ಅವರು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. "...... ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಬುಂಡೇ ಬಕ್ತ ರತ್ನ, ಮುನಿಯನ್ ಗಿರಾಕಿ ರತ್ನ ಹಾಗೂ ರುಸ್ತುಂ ರತ್ನ ಎಂಬ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ರತ್ನನ ಭಾವಪೂರ್ಣ ಟೀಕಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 'ಗುಡಿಸಿಲ್ಗ್ ಉಲ್ಲು ಸಾಲ್ದಿದ್ರೂನೆ ಮಾಡೀಗ್ ಮಾಡಿ ಬಡ್ತಿ! ರೂಪಾಯ್ಗ್ ಒಂದ್ ಕಾಸ್ ಕಮ್ಮಿ ಬಂದ್ರೆ ಬಡವೂನ್ ಮನೆ ಜಪ್ತಿ' (ಪ.11) 'ಮನ್ಸನ್ ಮನ್ಸ ತಿಂತಾನ ಈಗ ಜೀವ ಪೂರಯಿಂಡಿ!' (ಪ.11) ....'ಬಡವ್ರೋನ್ ಜೀತದ್ ಪುಡಿ ಕಾಸ್ನೆಲ್ಲ ಕೆರಕೋಂತಾನೆ

೧. ಉದ್ಧೃತ: ಸಂ. ಡಾ. ಹಂಪ.ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, *ಶ್ರೀ ಉತ್ಸವ,* ೧೯೮೬, ಪು. ೧೦೧

೨. ಸಂ. ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಇತರರು, *ಸ್ವಸ್ತಿ (ತ.ಸು.ಶಾಮರಾಯರ ಅಭಿನಂದನಗ್ರಂಥ),* ೧೯೮೩, ಪು. ೧೬೯–೧೭೦

ಗೋರಿ!' (ಪ.33)........ 'ಬಡವನ್ ದೇವ್ರನ್ ಕೆಣಕ್ಲೆ ಬಾರ್ದು ನೀ ಕಂಡಿಲ್ಲ್ ಅದರ್ ಯೇಟ'."[3]

" ಬಟ್ಟೇ ಒಟ್ಟೇಗ್ ಇಲ್ದಿದ್ರೂನೆ
ನಂ ನಂ ಪ್ರೀತಿ ಇರೋವರ್ಗೂನೆ
ದೇಹ ಓದ್ರೂ ಮನಸೋಗಾಲ್ಲ
ನಿಂಗ್ ನೆಪ್ಪಿರ್ಲಿ ನಂಜಿ!" (ರತ್ನನ ಪದಗಳು, ಪು.32)

ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ ಎಂಡಕುಡುಕ ರತ್ನನ ವಿನೂತನ ಶೈಲಿಯ ಕಾವ್ಯತ್ವದಿಂದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಸಹಜ, ಸುಂದರ, ಸುಭಗತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅವರ ಶೈಲಿ ಎದೆಯಾಳದಿಂದ ಬಂದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಉರಿಯ ಕಾರುವ ಮೋಡ....

ಆಧುನಿಕ ನವೋದಯ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿ.ಸೀ. ಅವರ ಹೆಸರು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಶೋಷಣೆ, ಅನ್ಯಾಯಗಳು ಕ್ರೂರವಿಷಜಂತುಗಳಂತೆ. ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ರಕ್ತ ಕುಡಿದೇ ಬದುಕುವ ಪಿಶಾಚಿಗಳು. ಇಂಥ ಕ್ರೂರವಾದ ಶೋಷಣೆ, ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಜನನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು, ಬಡತನದ ಮೂಲ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ವಿ.ಸೀ. ತಮ್ಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ಕಂಡ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ನೋವು ಎಷ್ಟು ಭೀಕರವಾದುದು ಎಂಬುದು 'ಕ್ರೋಧಕೇತನ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದೆ. ಈ ಕವನವು "ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿಯ ಮೇಲೆ ದೇಶದ ಸಹಸ್ರ ದೀನದಲಿತ ವರ್ಗದವರು ಕೈಯೆತ್ತಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ಸಮತೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತುವರೆಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ."[4] ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಕಲ್ಕಿ' ಕವನದೊಂದಿಗೆ ಇದನ್ನು ತಳಕು ಹಾಕಿ ನೋಡಬಹುದೇನೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ವಸ್ತುಸಾಮ್ಯತೆ ಇದೆ.

ಬಡವರು ಹಗಲಿರುಳು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ಕೂಡ ಇರದೆ ದುಡಿಯುವರು. ರಕ್ತ ಸುರಿಸಿ ಚಿನ್ನದ ಬೆಳೆ ತೆಗೆಯುವರು. ಆದರೆ ಇದು ಧನಿಕರ ಮನೆ ಸೇರುವುದು. ಬಡವರ ಮನೆ ಸ್ಥಿತಿಯೋ

"ಹಾಲಿಗಿಲ್ಲದೆ ಹಸುಳೆಯಳಿವುವು ದಿನಕೆ ಸಾವಿರವಿದಿರಲಿ,
ರೋಗಕೌಷಧಿ ಪಥ್ಯ ದೊರೆಯದೆ ಸಾವು ತಿಂಬುದು ಜನರನು"
(ಪುಸ್ತಕ ಅದೇ, ಕ್ರೋಧಕೇತನ, ಪು. 197)

ಅಳಿವು ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ದಿನನಿತ್ಯ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪಿ ಕುಳಿತರೆಂದರೂ ಕಷ್ಟ. ಮುಂದೇನು? ಎಂಬುದು ಬಡವರ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅನಿಶ್ಚಿತ. ದೊರೆಯೋ, ಧಣಿಯೋ ಏನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಾರೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆ. ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಿಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಹೊದಿಯಲು ಮೈತುಂಬ ಬಟ್ಟೆಯೂ ದೊರೆಯದು. ಮಾನದಿಂದಲಾದರೂ ಗೌರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇರುವವೆಂದರೆ ಧನಿಕರ ಕಾಮದಾಸೆ ಎಡಬಿಡದೆ ಕಾಡುವುದು. ತಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ಗೌರವ ಕಾಪಾಡಲು ಗಂಡಸರು ಮುಂದಾದರೆ ಒಂದೋ ಕೊಲೆಯಾಗುವುದು, ಇಲ್ಲವೇ ಸರಳ ಹಿಂದೆ ಬದುಕಬೇಕಾಗುವುದು. 'ನಾಡ ಹಿರಿಯರು ವೀರಗುವರರು ನೋಡಿ ಸೆರೆಯಲಿ ಕೊಳೆವರು'. ಬಡಸಂಸಾರದ ಹೆಂಗಸರ ಬದುಕು ಎಂಥ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿ ತಲುಪಿದೆ ಎಂದರೆ ಹೇಳಲೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಿದೆ.

"ಗೇಣುಬಟ್ಟೆ ಸೆರಗು ಸಿಕ್ಕದೆ ಚಿಂದಿ ಚೂರುಗಳುದುವೆವು
ಹೆಣ್ಣ ಮಾನವ ಕಾವೆವೆಂದರೆ ಕೋವಿಯಂಜಿಕೆ ಸುಡುವುದು
ಮಡದಿ ತಾಯ್ವಿರ ಕೊರಲ ತಾಳಿಯ ಕಾಯಲಾರದೆ ನರಳ್ವೆವು
ಮನವು ಬಾಯ್ಗಳು ಮಿಸುಕದಂದದಿ ಭಯದಿ ಉಸಿರನು ತಡೆವೆವು"
(ಪುಸ್ತಕ ಅದೇ, ಕ್ರೋಧಕೇತನ, ಪು. 197-198)

ನೊಂದ ದಲಿತರ ಪರವಾದ ಧ್ವನಿಯಾಗಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಹೊಸ ಕಾವ್ಯದ ಹಾದಿ ತೆರೆದು ಬಂದುದು ಇಂದು ಇತಿಹಾಸ. ಆದರೆ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ (1948) ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿರುವುದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

'ಎಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಹೂವು ಹಣ್ಗಳು ಎಮ್ಮನೆತ್ತರ ಕುಡಿಗಳು' ಇಲ್ಲಿ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಹೃದಯದ ಮೊರೆತವಿದೆ. "ಪ್ರಳಯಘೋಷವು ಏರಿ ಕವಿಯುತ್ತ ಬರುವುದನ್ನು ಈ ಕವಿತೆಯ ಪದಪದವೂ ಪಂಜಿನಂತೆ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಆ ರೋಷದ, ಆ ನಡಿಗೆಯ ಗತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಛಂದಸ್ಸೂ ನೀಳವಾಗಿ, ಕಿರಿದಾಗಿ ಏರಿಳಿದ ಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ರೂಪವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ"[5] ಎಂಬ ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿಯವರ ಮಾತು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿದೆ. ತಾಜಮಹಲಿನಂಥ ಅಮೃತಶಿಲೆಯ ಜಗದದ್ಭುತ ಕಟ್ಟಡದ ಹಿಂದೆ ಅದರ ರಚನೆಗೆ ನೊಂದ, ಬೆಂದು ಹೋದ ಜನಗಳೆಷ್ಟೋ. ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ ಅದ್ದೂರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟು ಜನ ಬಡವರ ರಕ್ತ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದೆಯೋ. ಧನಿಕರು ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನ ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟು ಜನರ ಬೆವರ ಹೊಳೆ ಹರಿದಿದೆಯೋ. ಅಂತೆಯೇ ಒಂದು ಹೂವು ಅರಳಬೇಕಾದರೆ ಅಥವಾ ಒಂದು ಸಸಿ ಹಣ್ಣು ಬಿಡಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಬಡವನ ದುಡಿಮೆಯ ಶಕ್ತಿ ಅಡಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಡವನ ನೆತ್ತರು ಧನಿಕನ ಮನೆಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜಗತ್ತು ನೋಡುವುದು ತಾಜಮಹಲನ್ನು, ಧನಿಕರ ಅರಮನೆಯನ್ನು, ಹಬ್ಬ-ಜಾತ್ರೆಗಳನ್ನು, ಹೂವಿನ ಸೊಗಸನ್ನು, ಹಣ್ಣಿನ ಸವಿಯನ್ನು ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೆಚ್ಚಿ ಹೊಗಳಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಿಜಗೌರವ ಸಲ್ಲಬೇಕಿರುವುದು ದುಡಿದ ಈ ಶ್ರಮಜೀವಿಗೆ. ದುಡಿಮೆಗೆ ತಕ್ಕ ಗೌರವವಿಂದು ಕಾಣೆಯಾಗಿರುವುದು ವಿಷಾದನೀಯವೂ, ಆತಂಕಕಾರಿಯೂ, ಆಘಾತಕಾರಿಯೂ ಆದುದಾಗಿದೆ.

ಧನಿಕರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಡವರ ಜೀತ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಾಲದ ಸುರುಳಿ ದೀನರನ್ನು ಸುಲಿಯಿತು. ನಿರಂತರ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಒಡಲು ಬಾಗಿತು, ಭುಜವು ಸೋತಿತು, ತೊಡೆಯು ಶಕ್ತಿಗುಂದಿತು. 'ಎದೆಯ ಗಂಡೇ ಹೀರಿತು.' ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಮಾತು ಇದು. ಪೌರುಷ, ಪುರುಷತನವನ್ನೇ ಹೀರಿಬಿಡುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಸಿರಿವಂತರ ಹಣದ ದಾಹ ಇಲ್ಲಿನದು.

ಕೋಟಿ ಖಂಡುಗ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಬಡವರು ಬೆಳೆಯುವರು. ಆದರೆ ಕೋಟಿ ಬಡಮಕ್ಕಳು ಹಸಿದು ಸಾಯುವರು. ಇದು ಎಂಥ ವಿಪರ್ಯಾಸ. ಕೈಯಲ್ಲೆ ಅಮೃತವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕುಡಿಯಲಾಗದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ವಿಷಕುಡಿದು ಸಾಯಬೇಕಾದ ಹೀನಸ್ಥಿತಿ. ಇದರ ಕಾರಣ

[೩]. ಡಾ. ಎನ್. ಎಸ್. ತಾರಾನಾಥ, ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ; ರತ್ನನ ಪದಗಳು, ಸ್ವಸ್ತಿ (ಸಂ. ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಇತರರು), ಪು. ೩೮೪

[೪]. ಎಸ್.ವಿ.ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟ, ಶುಚಿಜೀವನದರ್ಶನ, *ವಿ.ಸೀ.೭೫*, (ಸಂ. ವಿ.ಎಂ.ಇನಾಂದಾರ್), ಪು. ೧೭೩

[೫]. ಚೆನ್ನವೀರಕಣವಿ, ವಿ.ಸೀ. ಕಾವ್ಯದ ಹೆಜ್ಜೆಪಾಡು, *ವಿ.ಸೀ.೭೫*, (ಸಂ. ವಿ.ಎಂ.ಇನಾಂದಾರ್), ಪು. ೯೬

ಸಿರಿವಂತರ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಶೋಷಣೆಯ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹ. ಬಡವರಾರೂ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹ ಭೇದಿಸಲಾರರು. ಭೇದಿಸಹೊರಟರೆ ಸಾವನ್ನು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಂತೆ. ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಭೇದಿಸಿದರೆ ಅವರು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಿರಿವಂತರ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ, ದೊರೆಗಳ ಆಪ್ತಸಂಬಂಧದ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹ ಬಡವರನ್ನು ಬಡವರಾಗೇ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಸಿರಿವಂತರು ತಮ್ಮ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಗೆ ಧರ್ಮಾಸ್ತ್ರ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಬಡವರ ಪಾಲಿಗೆ ಈ ಕುತಂತ್ರ ಯಮಪಾಶವೇ ಸರಿ. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಹೊರಬರಬೇಕಾದರೆ

> *"ಮಿಂಚು ಮಿಂಚಲಿ ಸಿಡಿಲು ಸಿಡಿಯಲಿ ಧನದ ಸೊಕ್ಕುಗಳುರಿಯಲಿ*
> *ಮುರಿದ ಮನಗಳು ಒಡೆದ ಎದೆಗಳು ಶಿವಗೆ ಮಾಲೆಗಳಾಗಲಿ"* (ಅದೇ)

ಕವನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಮಾತುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಬಡವರ ಬದುಕಿನ ಕಷ್ಟಕೋಟಲೆಗಳ ಪರಿಪರಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಿರಿವಂತರ ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಅಹಂಕಾರದ ನಡವಳಿಕೆಯ ತಿಳಿಸಿ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕಿರು ಬದಲಾವಣೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತು ಹೊಸಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಬರುವ ಪ್ರಳಯಘೋಷವು 'ಕಲ್ಕಿ' ಕವನದ ಬಡವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಕಲ್ಕಿಯ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ.

> *"ಅದುವೆ ಕೇಳಿರಿ ಪ್ರಳಯಘೋಷವು ಏರಿ ಕವಿಯುತೆ ಬರುವುದು*
> *ಗಣದ ತಂತ್ರವು ಧನಿಯ ರಕ್ತದಿ ನಾಂದು ಬಲಿವುದು ಎನ್ನುತೆ;*
> *ಎಮ್ಮ ಕೇತನ ಗಣನಿಕೇತನ*
> *ಕಾಡುಗಿಚ್ಚೇ ನಡಗೆಯು!*
> *ಎಮ್ಮ ದನಿಗಳು ಸಿಡಿಲು, ಗುಡುಗು!*
> *ಉರಿಯ ಕಾರುವ ಮೋಡವು*
> *ಬಂಡವಾಳದ ಭಂಡಬಾಳನು*
> *ಮುಗಿಸಿ ನೆತ್ತರ ಸುರಿವೆವು*
> *ದುಡಿದು ಕೊರಗುವ ದಣಿದು ಸೊರಗುವ*
> *ಶ್ರಮದ ಕ್ರಮವನು ಹರಿವೆವು*
> *ಇದುವೆ ಕಾವಲು, ಇದುವೆ ಕೂಗು*
> *ಇದುವೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಬಾಗಿಲು;*
> *ಇದುವೆ ಆಸೆಯು, ಇದುವೆ ಆಸರು*
> *ನಾಳೆಯೇಳ್ಗೆಯ ನೇಸರು"* (ಅದೇ, ಪು. 197)

'ಉರಿಯ ಕಾರುವ ಮೋಡವು' ಎಂಥ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣ ಬಳಕೆ. ದುಡಿದದ್ದು, ದಣಿದದ್ದು, ಬೆವರು ಹರಿಸಿದ್ದು, ರಕ್ತ ಸುರಿದದ್ದು, ಮಡದಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ದಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲವೂ ಆಯಿತು. ಮೋಡದಂತೆ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಿದ್ದು ಆಯಿತು. ಮೋಡ ಎಂದೂ ತಂಪಾಗಿರುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಬಡವರ ತಾಳ್ಮೆಗೂ ಒಂದು ಮಿತಿ ಉಂಟು. ಆ ಗೆರೆ ದಾಟಿದಾಗ ಬಡವರ ಕೋಪ, ಸೇಡನ್ನು ಹೇಳುವ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪದ 'ಮೋಡವೂ ಉರಿಯನ್ನು ಕಾರು'ವುದು. ಬಡವರ ಬಡಬಾಗ್ನಿ ಎಂಥದ್ದು ಎಂಬುದಿಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಸಮಾಜ ಜೀವಿಯಾದವನಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಕೊರತೆಗಳು, ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ, ದರ್ಪ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಅದು ಬೇಕು, ಇದು ಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲಗಳು, ಇದರಿಂದಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲೇ ಬೇಕು. ಕವಿಯ ಕಣ್ಣಿನ ಗರುಡ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಹಿರಿದಾಗಿ, ಮೊನಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕಂಡುದರ ಪರಿಣಾಮ ಈ ಕವನರೂಪ ತಾಳಿದೆ. "ಇಲ್ಲಿಯ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಕವಿತೆ ಸಿಡಿಲಂತೆ ಸಿಡಿದು ಯಾವುದೋ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ಸುಡುಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಅಗ್ನಿಪಿಂಡದಂತೆ ಬೆಂಕಿಗಾರಿದೆ. ಪದಗಳು, ಬಂಧ, ಛಂದಸ್ಸೆಲ್ಲ ಕೇತನದ ಸುಯಿದಾಟಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಂತಿದೆ"[6] ಎಂಬ ಎಸ್. ಅನಂತನಾರಾಯಣ ಅವರ ಮಾತು ಕವನದ ಸಮಗ್ರಶಿಲ್ಪದ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು....

ನವೋದಯದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮರ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸುವುದಾದರೆ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಧ್ವನಿ, ಪದಲಾಲಿತ್ಯ, ಭಾವಗೀತಾಂಶ ಗುಣಗಳಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವವರು ವರಕವಿ, ಚಿರಕವಿ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರು. 'ಹಕ್ಕಿ ಹಾರುತಿದೆ ನೋಡಿದಿರಾ?' ಕವನವಾಚನದಿಂದ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಬೇಂದ್ರೆ ಹರಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಚುಂಬಕಶಕ್ತಿ ಅತ್ಯಪೂರ್ವವಾದುದು. ಬೇಂದ್ರೆ ಜನಮಾನಸಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿದ ಕವಿ. ಆದುದರಿಂದ ಜನಭಾಷೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಪೀಠವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದೆ. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಂಡುಂಡ ಸುಖ–ದುಃಖಗಳನ್ನು, ತಮ್ಮ ಪಾಡನ್ನು ಹಾಡಾಗಿ ಹಡೆದವರು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು. 'ಎನ್ನ ಪಾಡೆನಗಿರಲಿ ಅದರ ಹಾಡನ್ನಷ್ಟೆ ನೀಡುವೆನು ರಸಿಕ ನಿನಗೆ' ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ಕಾವ್ಯಧ್ವನಿ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕಾಡಿದ್ದು ಅನ್ನದ ಸಮಸ್ಯೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ 'ಅನ್ನ'ವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅನೇಕ ಕವಿತೆಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ, ಯಜ್ಞ, ಅನ್ನಾವತಾರ, ಅನ್ನಯಜ್ಞ, ಅನ್ನಬೇಕು, ಅನ್ನಬಕಾಸುರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ದರಿದ್ರ ನಾರಾಯಣ....ಇಂಥ ನಿದರ್ಶನಗಳು ನೂರಾರು ಸಿಗುತ್ತವೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಲ್ಲಿ.

ಕುರುಡು ಕಾಂಚಾಣ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿತೆ. ಕೋಲ್‌ರಿಜ್ ಹೇಳುವ ' ಖ್ಞಜ ಛಜಣ ತಿಠಡಿಜ ಽಟ ಙಖಜ ಛಜಣ ಠಡಿಜಜಡಿ' ಎಂಬ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.

> ಕುರುಡು ಕಾಂಚಾಣ ಕುಣಿಯುತಲಿತ್ತು
> ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದವರ ತುಳಿಯುತಲಿತ್ತೋ (ಕುರುಡು ಕಾಂಚಾಣ, ಪು. 105)

ಹಣದ ಕ್ರೌರ್ಯದ ನರ್ತನ, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯ ಕುರುಡು ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮಕ್ಕಳ, ಹೆಂಗಸರ, ಕೂಲಿ ಕುಂಬಳಿಯವರ ಹರಣಗಳು ಧೂಳಿಪಟವಾಗಿವೆ. '*ಹ್ಯಾಂಗಾರೆ ಕುಣಿಕುಣಿದು ಮಂಗಾಟ ನಡೆದಾಗ ಅಂಗಾತ ಬಿತ್ತೋ, ಹೆಗಲಲಿ ಎತ್ತೋ*' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಸಮಾಜನಿಷ್ಠರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜವಾದವನ್ನೂ ದಾಟಿ ಹಣದ ಹೆಣವನ್ನು ಕವಿತೆಯ ಕೊನೆಗೆ ಬೀಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹತ್ತು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಮುತ್ತು ಕಟ್ಟುವುದು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿ. "ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅರಾಟಚಿಟಾಟಘಿಣ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಅಪರಾಧವಾದೀತು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಮಾಜಚಿಂತನ ಯಾವ ಲಾಂಛನದಡಿಗೂ ಸೀಮಿತವಾಗದಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿದೆ, ಒರಿಜಿನಲ್ ಆಗಿದೆ"[7]

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬದುಕು ಬಡತನದಲ್ಲಿ ನೊಂದು ಬೆಂದ ಮಾಗಿದ

---

6. ಎಸ್.ಅನಂತನಾರಾಯಣ, 'ನೆಳಲು–ಬೆಳಕು' ಮತ್ತು 'ದ್ರಾಕ್ಷಿ–ದಾಳಿಂಬೆ', *ವಿ.ಸೀ. ೭೫* (ಸಂ. ವಿ.ಎಂ.ಇನಾಂದಾರ), ಪು. ೧೨೯

7. ಆರ್.ಎಸ್.ಸುಂಕದ, ಮಾನವಧರ್ಮ ದ್ರಷ್ಟಾರ ಬೇಂದ್ರೆ, *ಇಳಿದು ಬಾ ತಾಯಿ* (ಸಂ. ಡಾ. ಬುದ್ದಣ್ಣ ಹಿಂಗಮಿರೆ) ೧೯೭೭, ಪು. ೩೩೩

ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಬಡ ಬೇಂದ್ರೆ ಮಾಸ್ತರ ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡೇ ಇದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುಖ–ಶೋಕದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಸರೆಯಾಗುವವರು ಸತಿ–ಪತಿ. 'ನನ್ನ ಕೈಯ ಹಿಡಿದಾಕೆ ಅಳುನುಂಗಿ ನಗು ಒಮ್ಮೆ ನಾನೂನು ನಕ್ಕೇನ' ಎನ್ನುವ ಬೇಂದ್ರೆ ಬಡತನ–ಸಿರಿತನ ನೀರ ಮೇಲಿನ ಗುಳ್ಳೆಯಂತೆ, ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಮಾತ್ರ ಶಾಶ್ವತ ಎನ್ನುವ ನಿಲುವು ತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು 'ಬಡನೂರು ವರುಷಾನ ಹರುಷಾದಿ ಕಳೆಯೋಣ ಯಾಕಾರೆ ಕೆರಳೋಣ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯದ ಗಂಡಿನ ನಿಲುವಾದರೆ, ಬಡತನದಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ನೀಡುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಇದು.

> *"ನಾನು ಬಡವಿ ಆತ ಬಡವ*
> *ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು*
> *ಬಳಸಿಕೊಂಡವದನೆ ನಾವು*
> *ಅದಕು ಇದಕು ಎದಕು"* (ಬೇಂ.ಸ.ಕಾವ್ಯ. ಸಂ.3, ನಾನು ಬಡವಿ, ಪು. 69)

ಬಡಸಂಸಾರ. ಸತಿ–ಪತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಬಡವರು. ಇದು ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ. ಇವರ ಎದೆಯೊಳಗೆ ಬಡತನಕ್ಕೆ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಜಾಗವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ತೀರದಷ್ಟು ಒಲವಿದೆ. ಒಲವೇ ಬದುಕಾಗಿದೆ ಅಥವಾ ಬದುಕೇ ಒಲವಿನಿಂದ ತುಂಬಿದೆ ಎಂದರೂ ಸರಿಯೇ. ಆದುದರಿಂದ ಸತಿ ಹೀಗೆ ಮನದುಂಬಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ.

> *"ಆತ ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತು ಒಡವೆ*
> *ನನಗೆ ಅವಗೆ ಗೊತ್ತು*
> *ತೋಳುಗಳಿಗೆ ತೋಳಬಂದಿ*
> *ಕೆನ್ನೆ ತುಂಬ ಮುತ್ತು"*(ಬೇಂ.ಸ.ಕಾವ್ಯ. ಸಂ.3, ನಾನು ಬಡವಿ, ಪು. 69)

ಸತಿಯೇ ಹೀಗೆ ಮನದುಂಬಿ ಹಾಡುವಾಗ ಪತಿಯಾದವನಿಗೆ ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು?. ಬಡತನ–ಸಿರಿತನ ಕೇವಲ ಹಣದ ಸ್ವರೂಪದವಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸಾರ ಯಾವ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಗೂ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ. ಹಣ ಮುಖೇನ ಗಳಿಸಿದ ವಸ್ತು, ಒಡವೆ ನಾಶವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಪ್ರೀತಿ, ಒಲವಿನಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ತೋಳಬಂದಿ, ಮುತ್ತು ಅಮರವಾದವು. ಬಡತನದ ಮೇಲೆ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರೇಮಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆ, ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. "ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬಡತನದ ನೋವು ಮತ್ತು ದಾಂಪತ್ಯದ ಎದೆಯಾಳದ ಪ್ರೀತಿ 'ನಾನು ಬಡವಿ ಆತ ಬಡವ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ."[8] ಕೇವಲ ಒಲವನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡರೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಸಿಗುವುದು ಹಿಟ್ಟಲ್ಲ, ಮಣ್ಣು; ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಷ್ಟೇ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲಾದೀತೇ? ಎನ್ನುವವರೂ ಉಂಟು, ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜೀವವು ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಬದುಕು ಸಂಕಷ್ಟದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಒಲವು ಅಂತಹವರಿಗೆ ಸಂಜೀವಿನಿಯಾಗುವುದಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಬೇಂದ್ರೆ ಎಂದರೆ ನೋವಿನ ಕವಿ, ಬೆಂದರೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಎಂಬೆಲ್ಲ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಸಖೀಗೀತದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸಖೀಗೀತದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವ್ಯಷ್ಟಿಮುಖವೂ ಇದೆ. ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಪರ್ಶದ ಸಮಷ್ಟಿ ಮುಖವೂ ಇದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪಾಡೆಲ್ಲ ಹಾಡಾಗಿ ಹರಿದಿರುವುದು 'ಸಖೀಗೀತ'ದಲ್ಲಿ. ಅತ್ಯಂತ ಕಾವ್ಯಮಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಒಳನೋಟ ಇಲ್ಲಿ ವೇದ್ಯ. ಈ ಸಖಿಗೀತದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಮೊದಲ ಮಗು ಸತ್ತ ಶೋಕವು ಬರುತ್ತದೆ. ಆಹಾರ, ಔಷಧಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಕಹಿನೆನಪು ಗಿಳಿಯು ಪಂಜರದೊಳಿಲ್ಲಾ, ನೀ ಹೀಂಗ ನೋಡಬ್ಯಾಡ ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜಡತೆಗೆ ಬದಲು ಚಲನಶೀಲತೆ, ಸ್ಥಾವರಕ್ಕೆ ಬದಲು ಜಂಗಮಪ್ರಿಯತೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಚಿಂತನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಅಪೂರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅಜರಾಮರತೆಗೆ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಸ್ಪಟಿಕ ಸ್ಪಷ್ಟ. 'ಬಿತ್ತಿದರೆ ಬಿತ್ತುವುದು ಮುಕ್ಕು ಚಿಕ್ಕೆಯ ಕಾಳು ಮುತ್ತು ರತುನವ ಬಿತ್ತಿ ಮಾಡದಿರು ಹೊಲ ಹಾಳು' ಎನ್ನುವ ಬೇಂದ್ರೆ ಮತ್ತೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

> *"ಗುಡಿಸಲವನ್ನೆ ಗುಡಿಯನುವಂತೆ*
> *ಬದುಕುವರೆಲ್ಲಾ ದೀನ ಜನ*
> *ಚಿಂತೆಯ ಬಿಟ್ಟು ಎದೆಗೆದೆ ಕೊಟ್ಟು*
> *ಕಳೆಯುವೆನಲ್ಲಿಯೆ ನನ್ನ ದಿನಾ"* (ಬೇಂ.ಸ.ಕಾ.ಸಂ.4, ನಾಳಿನಾ ಕನಸು, ಪು. 103)

ಬಡತನವ ಬುಡಮಟ್ಟ ಕೀಳಮನ್ನಿ.... ಹೊಸಬಾಳ ಗೀತೆ ಹಾಡಬನ್ನಿ

ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಖರತೆ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಕವಿತೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವವರು ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ಕಾರಂತರು ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕುವೆಂಪು ಸರ್ವಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಸಾಧನೆಗೈದ ಮೇರುಶಿಖರ. ಒಬ್ಬ ಸೃಜನಶೀಲ ಚಿಂತಕ, ಲೇಖಕ ತನ್ನ ಪರಂಪರೆಯೊಂದಿಗೆ ನಡೆಯಿಸಬೇಕಾದ ಅನುಸಂಧಾನ ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರಧಾನಾಂಶ. ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಿಗಿಂತ ವಿಭಿನ್ನ ಪರಿಸರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕುವೆಂಪು ಹೆಚ್ಚು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರದು ಸುಧಾರಣೆಯ ಮೆದುಧ್ವನಿಯಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಕ್ಷಿಪ್ರ ಬದಲಾವಣೆ ಬಯಸುವ ಕ್ರಾಂತಿಧ್ವನಿ.

ಕುವೆಂಪು ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಯೊದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಇದುವರೆಗೆ ರಾಜಮಹಾರಾಜರನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾವ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯರೆಡೆಗೂ ತಿರುಗಿತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಗೊಬ್ಬರದಂತಹ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದರು. 'ಕವಿಗರಸುಗಿರಸುಗಳ ಭಯವಿಲ್ಲ', 'ಅವನಗ್ನಿಮುಖಿ', 'ಪ್ರಳಯಶಿಖಿ' ಎಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯಧ್ವನಿ ಬಹುಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದುದು.

> ಕಬ್ಬಿಲರು ಕಬ್ಬಿಲರು ತಾವೆನುತ್ತಬ್ಬರಿಸಿ
> ಬೊಬ್ಬಿರಿಯೆ ಕಬ್ಬವಾದುದೆ? ಗೊಬ್ಬರದ ಮೇಲೆ
> ಕಬ್ಬವಪ್ಪೊಡೆ ಗಂಡು ಗಬ್ಬವಾದಂತಲ್ತೆ?
> ಅಬ್ಬಬ್ಬ, ಕಲಿಕಾಲಕೇನಾದರಾಗುತದೆ! (ಕು.ಸ.ಕಾ.ಸಂ–1,ಗೊಬ್ಬರ, ಪು. 361)

ಕಿಟ್ಟಯ್ಯನಂಥ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಡರೈತನ ದುಃಖಭರಿತ ಸಂಸಾರದ ಕಥೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರೂಪ ತಾಳಿದೆ.

> ಹೊಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆಯ ಹಿಡಿದು, ಮಕ್ಕಳುಣಿಸನೆ ಕಡಿದು
> ಕಂದಾಯ ಕೊಡಬೇಕು ಮಳೆ ಬರಲಿ, ಬರದಿರಲಿ,
> ಬೆಳೆ ಕೊಡಲಿ, ಬೆಳೆ ಸುಡಲಿ, ಕಂದಾಯ ತಪ್ಪದಿದೆ
> (ಕು.ಸ.ಕಾ.ಸಂ–1,ಕಿಟ್ಟಯ್ಯ, ಪು.313)

೮. ಡಾ.ಜಿ.ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, *ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ*, ೨೦೦೧, ಪು.೧೩೮

ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು 'ಕರಿಯರದೊ ಬಿಳಿಯರದೊ ಯಾರದಾದರೆ ಏನು? ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾವಗಂ ಸುಲಿಗೆ ರೈತರಿಗೆ!' ಎಂದು ಗುಡುಗುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನು 'ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆದು ಗೌರವಿಸಿದಂತೆ ರೈತರನ್ನು 'ನೇಗಿಲಯೋಗಿ' ಎಂದು ಕರೆದು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ ಕವಿಕುವೆಂಪು.

'ಕಲ್ಕಿ' ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿತೆ. "ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಚರ್ಚೆಯು 'ಕಲ್ಕಿ' ಕವನದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲದೆ ಅಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ತಾನು ಬಳಸಿರುವ ಕನಸು, ಅವತಾರ, ಕಥನಾತ್ಮಕ ನಿರೂಪಣೆ ಮುಂತಾದ ಕಾವ್ಯರಚನಾ ತಂತ್ರಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪಡೆದಿದೆ."[9] ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಬೃಹದಂತರ ಎಂತಹವರನ್ನು ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳಿಸುತ್ತದೆ.

"ಧನಿಕರ ಮನೆಗಳು ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತಿವೆ
ಬಡವರ ಗುಡಿಸಲು ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತಿವೆ.
ಜ್ಯೋತಿಯ ಮಣಿದೀಪಗಳಲ್ಲಿ;
ಕತ್ತಲು, ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಇಲ್ಲಿ!
ಹಾಡಿನ ನುಣ್ದನಿಯತ್ತ,
ಗೋಳಿನ ನೀಳ್ದನಿಯಿತ್ತ
ಕೂಳನು ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಬಿಸುಡುವರಲ್ಲಿ,
ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕೊರಗುವರಿಲ್ಲಿ!
ಆ ಕಡೆ ಉದ್ಯಾನ
ಈ ಕಡೆ ಸ್ಮಶಾನ!
ಪೀತಾಂಬರಗಳ ಹೊದೆಯುವರಲ್ಲಿ
ಕೌಪೀನಕೆ ಚಿಂದಿಯು ಸಿಗದಿಲ್ಲಿ!" (ಕು.ಸ.ಕಾ.ಸಂ–1, ಕಲ್ಕಿ, ಪು. 168–69)

'ಬಡವರ ಹಸಿವಿಗೆ ಮೌಢ್ಯವ ಕೊಟ್ಟು' ಬಡತನದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಸಾಲು ಬಡತನದ ಪರಿಣಾಮ ಅಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಬಡವರ ಬಡಬಾಗ್ನಿಗೆ ಶೋಷಕರು, ಶೋಷಿತರು; ಹುಡುಗರು, ಮುದುಕರು; ಕುಂಟರು, ಕಿವುಡರು, ಸಿರಿವಂತರು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವವಿಲ್ಲ. ಅದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಆಹುತಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಹರಿಯಿತು ರಕ್ತದ ಜಲಪಾತ, ಗಗನವು ರಕ್ತ, ಭೂಮಿಯೂ ರಕ್ತ, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ರಕ್ತ. ಶ್ರೀಮಂತರು, ಸುಂದರಿಯರ ದೇಹ, ಪಾಪದ ದೇಹ, ಪುಣ್ಯದ ದೇಹ, ಗುಡಿಗೋಪುರ, ದೇವರು, ಧರ್ಮ ಎಲ್ಲವೂ ಈ ರಕ್ತ ಜಲಪಾತದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಸರ್ವನಾಶವಾಗಿದೆ.
"ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ 'ಕಲ್ಕಿ' ಅವತಾರ ಪುರುಷನೆಂಬುದು ನಂಬಿಕೆ. ಕುವೆಂಪು ಈ ಅವತಾರ ಪುರುಷನನ್ನು ರೂಢಿಯ ಜಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೋಡದೆ ಆತನನ್ನು 'ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ'ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂಬಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿತೆಯ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಅವತಾರ ಪುರುಷನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೇ ಕುವೆಂಪು ಇಲ್ಲಿ ಭಗ್ನಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹವಣಿಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ. ತಪಸ್ವಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡು 'ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ'ಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕ್ರಮವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದೆ. 'ಕಲ್ಕಿ' ಅವತಾರ ಪುರುಷನೆಂಬುದು ಹೌದು; ಆದರೆ ಆತ ಕುವೆಂಪು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಅವತಾರಪುರುಷ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬೇರೆ."[10] 'ಕಲ್ಕಿ' ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಾನವೀಯತೆ ಉಳ್ಳ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕವಿತೆ. "ಕುವೆಂಪು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಷ್ಯಾದ ಮಹಾನ್ ಲೇಖಕರಾದ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂಗಾರ್ಕಿ ಮತ್ತು ದಾಸ್ತೊವಸ್ಕಿಯವರನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾರೆ."[11] ಅಸಮತೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಕುವೆಂಪು ಉಗ್ರವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

"ಗುಡಿ ಚರ್ಚು ಮಸಜೀದಿಗಳ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬನ್ನಿ,
ಬಡತನವ ಬುಡಮಟ್ಟ ಕೀಳಬನ್ನಿ"
(ಕು.ಸ.ಕಾ.ಸಂ–1, ಓ, ಬನ್ನಿ, ಸೋದರರೆ, ಬೇಗ ಬನ್ನಿ, ಪು. 372)

ಎಂದು ಕ್ರಾಂತಿಕಹಳೆ ಊದುತ್ತಾರೆ. 'ಇಂದು ರಕ್ತದ ಬಿಂದು ಮುಂದೆ ಸೌಖ್ಯದ ಸಿಂಧು' ಎನ್ನುವ ಕವಿ
"ಇಂದು ನೆತ್ತರು ಚೆಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಹ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ
ಹೊಟ್ಟೆಗನ್ನವ, ಮೈಗೆ ಬಟ್ಟೆಯನು ನೀಡಿ" (ಕು.ಸ.ಕಾ. ಸಂ–1, ಹೊಸಬಾಳಿನ ಗೀತೆ, ಪು. 373)
ಎನ್ನುತ್ತಾ ಹೊಸಬಾಳಿಗೆ, ಹೊಸಜನರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತವೀಯುತ್ತಾರೆ ಕವಿ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಬೋಧಿಸಿದ ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ ಎನ್ನುವ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯಸ್ಪರ್ಶ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. 'ಕೊನೆಗೊಂಡಿತೊ ಓರ್ರೋರ್ವರ ಗರ್ವದ ಕಾಲ, ಇದು ಸರ್ವರ ಕಾಲ' ಎನ್ನುವ ಕವಿ ಸರ್ವರೂ ಸಮಾನರೆನ್ನುವ ಭಾವ ಬಿತ್ತುತ್ತಾರೆ.

"ಮೇಲಿಲ್ಲವೊ ಕೀಳಿಲ್ಲವೊ
ಸರ್ವ ಸಮಾನದ ರಾಜ್ಯ;
ಅಧ್ಯಕ್ಷನೊ ಸೇನಾನಿಯೊ
ಕಮ್ಮಾರನೊ ಚಮ್ಮಾರನೊ
ಕಾಯಕವೆಲ್ಲವು ಪೂಜ್ಯ!"(ಕು.ಸ.ಕಾ.ಸಂ–2, 'ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ'ರ ದೀಕ್ಷಾಗೀತೆ, ಪು. 75)

'ಮನುಜಮತ, ವಿಶ್ವಪಥ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ' ಇವು ಕುವೆಂಪು ಬೋಧೀಸಿದ ಪಂಚಮಂತ್ರಗಳು. ಜಾತಿ–ಮತ–ಪಂಥ–ವರ್ಗ–ವರ್ಣ–ದೇಶ–ಭಾಷೆ ಮೀರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿದರು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಅನಿಕೇತನದಂತಹ ವಿಶ್ವಮಾನವಗೀತೆ ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

"ಪುರವ ಸಿಂಗರಿಸಿದೊಡೆ ಬಡಜನಗಳೆಲ್ಲ
ಶೃಂಗಾರವನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವುದಿಲ್ಲ!
ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ತುಂಬಬೇಕು;
ಕೂಳಿದ್ದರಲ್ಲವೇ ಸೌಂದರ್ಯಬೇಕು?
ಬಡಜನರು ಸಾಯುತಿರಲರಮನೆಗಳೇಕೆ?
ಹಳ್ಳಿ ಹಾಳಾಗುತಿದೆ, ಪುರವೊಂದೆ ಸಾಕೆ? (ಕು.ಸ.ಕಾ.ಸಂ–2,ಹಾಳೂರು, ಪು. 745)

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹಾಳೂರು ನೀಳ್ಗವಿತೆಯ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಇಂದಿನ ಉದಾರೀಕರಣ ಜಗತ್ತಿನ, ಮಾನವೀಯ ಶೂನ್ಯ ಶುಷ್ಕ ಮನಸ್ಸಿನ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಗುಜರಾತ್ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾದರಿ ಎಂದು ಕೂಗುವವರಿಗೆ, ಹೈಟೆಕ್ ಸಿಟಿ ನಿರ್ಮಾಣವೇ

[೯]. ಎಚ್.ಎಸ್.ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್, *ಹಾಡೆಹಾದಿಯ ತೋರಿತು,* ೧೯೯೫, ಪು. ೨೬೫

[೧೦]. ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, *ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯ; ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ರೂಪಕ,* ೨೦೦೪, ಪು. ೫೮

[೧೧]. ಶಿವರಾಮು ಕಾಡನಕುಪ್ಪೆ, *ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಚಾರ,* ೧೯೯೦, ಪು.೧೫

ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದು ಬೀಗುವವರಿಗೆ, ರೈತರ, ದೀನ–ದಲಿತರ, ದುರ್ಬಲರ, ಸ್ತ್ರೀಯರ, ಬಡವರ ಒಟ್ಟಾರೆ ದೇಶದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರ ಬದುಕಿನ ದುಃಖ–ದುಮ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯದ ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದು ಸಮಾಜದ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಸಮಾಜದ ತೀವ್ರ ಬದಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಂತೆ ಎತ್ತರದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಸಮತೆ ಇಲ್ಲದ ಸಮಾನತೆಯ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಕವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ.

ಹೆಸರೆ ಇಲ್ಲದವರು....

ಕನ್ನಡದ ಆಸ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಇವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯ ನಿಲುವು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಕುಲಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ' ಎಂದು ದಾಸರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ, ಬಸವಣ್ಣ, ಪಂಪ ಇವರುಗಳೂ ಜಾತಿ ಬಗೆಗೆ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾಸ್ತಿ ಕವನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ರೂಪ ಹೀಗಿದೆ.

"ಜಾತಿ ಬರಿಹುಟ್ಟಿಂದೆ
ಬರುವುದಿಲ್ಲ
ಮೇಲಾದ ನಡತೆಯಿಂ
ಮೇಲಹುದು ಜಾತಿಯುಂ
ಕೀಳುನಡೆಯಿಂ ಜಾತಿ
ಕಿರಿದಪ್ಪುದು
ನೀತಿಯನು ಬಿಡದಿಹುದು
ಹಿರಿಯ ಜಾತಿ" (ಅರುಣತಾವರೆ, ನೀತಿ, ಪು. 48)

ನವೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿ ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರು. ಇವರ ಹೆಸರೆ ಇಲ್ಲದವರು ಸಾಮಾಜಿಕತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಕವನ. 'ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಬರಿ ಉಸಿರಾಡುತ ನೆಲ ಹಸಗಟ್ಟಿರಲದ ಹಸನುಗೈವ ಜನ'ರು ಇವರು.

"ಹುಲ್ಲು ತಡಿಕೆ ಜೋಪಡಿಯೊಳು ಹುಟ್ಟಿ
ಕಲ್ಲನೆಬ್ಬಿ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಕಟ್ಟಿ
ಜಲ್ಲಿ ಹರಡಿ ಕರಿಹಾದಿಯ ಮಾಡುತ
ಹಲ್ಲು ಕಿರಿದು ತೇರೋಟವ ನೋಡುವ
ಹೆಸರೆ ಇಲ್ಲದವರು ನಾವು" (ಪು.ತಿ.ನ.ಸ.ಕಾ., ಹೆಸರೆ ಇಲ್ಲದವರು, ಪು. 591)

ಮಾಸ್ತಿ–ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರಲ್ಲಿ ದೈವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಧಿಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಜಗತ್ತು ಇಲ್ಲಿನ ಸುಖ–ದುಃಖ, ಮೇಲು–ಕೀಳುಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ದೈವವೇ ಕಾರಣ. ಸಮಾಜದ ಬದಲಾವಣೆಗಿಂತ ಸುಧಾರಣೆ ಇವರ ಮುಖ್ಯ ನಿಲುವು. ಆದರೆ ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ಮೇಲು–ಕೀಳುಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಎಂದು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವ ಕವಿಗಳೂ ಮಾಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಮರೆಯದೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅಂಶ.

ನೋವು–ನಲಿವಿನ ಹಾಡು

"ಬಡತನವೊ, ಸಿರಿತನವೊ, ಯಾರಿರಲಿ, ಎಲ್ಲಿರಲಿ,
ದೊರೆಯಾಗಿ ಮೆರೆದವರು ನೀವಲ್ಲವೆ?
ಗಂಡನಿಗೆ ಒಪ್ಪಾಗಿ, ಕಂದನಿಗೆ ದಿಕ್ಕಾಗಿ,
ಪಯಣದಲಿ ಜೊತೆಯಾಗಿ ನಾನಿಲ್ಲವೆ?" (ಮ.ಮಾ., ನೀವಲ್ಲವೆ? ಪು.70)

'ಒಡಲ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಚೆಲುವ ಕಂಡೆನು ನಾನು, ಅತ್ತಿತ್ತ ಹಾಡುಗಳ ಚೆಲ್ಲಿ; ಕೆಲವು ನೋವಿನ ಹಾಡು, ಹಲವು ನಲಿವಿನ ಹಾಡು ಕಂಡು ಬಂದವು ನನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ' ಎನ್ನುವ ಕೆ.ಎಸ್.ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರು ದಾಂಪತ್ಯ ಕವಿ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರೂ, ಅವರ ಕವಿತೆಗಳ ಆಂತರ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಸಮಾಜದ ನೋವು–ನಲಿವಿನ ಹಾಡುಗಳೇ. ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕವಿತೆಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ 'ಹಸಿದ ಮಗು' ಕವನ.

"ಕಡೆಗೊಂದು ಮಗು ಅಳುತ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು
'ಅನ್ನ ಬೇಕೆನಗೀಗ' ಎನ್ನುತ್ತಿತ್ತು;
ಅದರಂಗಿ ಹರಿದಿತ್ತು, ಕಣ್ಣು ಹೊರಳುತ್ತಿತ್ತು,
ಒಣತುಟಿಯ ವರದಿಯನು ಕಂಡೆನಲ್ಲಿ
ಅನ್ನವಿಲ್ಲದ ಕಂದ ಬಂತು ಬೀದಿಗೆ, ಗೆಳೆಯ
ನಾನು ಕವಿತೆಯ ಕೊಡಲು ಹಿಂದೆ ಸರಿದೆ" (ಮ.ಮಾ., ಹಸಿದ ಮಗು, ಪು. 758–59)

ಹಸಿವಿನ ತೀವ್ರತೆ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. 'ನಾನು ಕವಿತೆಯ ಕೊಡಲು ಹಿಂದೆ ಸರಿದೆ' ಎಂದಾಗಲಂತೂ ಹಸಿವಿನ ದಾಹ ತುಂಬಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಕಲ್ಕಿ' ಕವನದ ಹಸಿವಿನ ದಾಹವಿಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಹಸಿದ ಮಕ್ಕಳ ಕರೆದೆ 'ಬನ್ನಿ ಹತ್ತಿರ' ಎಂದು, ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ತೆರೆಯನೆಳೆದೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಮಾನವೀಯ ತುಡಿತ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. "ಹಸಿವು ಮತ್ತು ಬಡತನಗಳು ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಕಲಕಿರುವ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳು. ಅವರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿದ ಮಗುವಿನ ಚಿತ್ರ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಂಥ ಮಗುವಿಗೆ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಜರಿಕೆಯಿದೆ. 'ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಾಗಲೋಕದಲಿ, ನೋವಿನ ಹಸೆಯಲಿ' 'ಒರಲುವ ಅನಾಥೆ' ಒಂದು ಕಡೆ, 'ಇಂಥವರೆಲ್ಲ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮವರೆನುವ ನಿರಾತಂಕ ನಿರ್ಜನರು ನಾವು' ಒಂದು ಕಡೆ."[12] 'ಬಡತನವ ತೊಡೆವ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶುಭವನ್ನು ನಮಗೆ ಹರಸು' (ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ), 'ಅಡ್ಡಗೋಡೆಗಳನೊಡೆಯುತ ನಡೆದು, ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರು ಹಿತದಲಿ ಕಲೆತು' (ಎಲ್ಲರಿಗೊಳಿತನು ಬಯಸಲಿ ಕವನ), 'ನಾ ಬಡವನಹುದು; ಈಗೇನ ಕೊಡಲಿ? ಈ ಮುತ್ತು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ' (ನಾ ನಿನ್ನ ಕಂಡೆ), 'ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳನು ಚೆಲ್ಲಿ ಮುಂಬರಿವ ನಮಗೆ ಶುಭವನ್ನು ತರಲಿ' (ಬದುಕು ಮತ್ತು ಹಾಡು) – ಇಂಥ ಕಡೆಗಳಲೆಲ್ಲ ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅವರ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿನ ತುಡಿತ, ಬಡತನಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿ ಇವುಗಳು ತುಂಬಿ ಬರುತ್ತವೆ, ಬೇಂದ್ರೆಯವರಂತೆ.

ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವು ಹೊಸ ನಾಡೊಂದನು

ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು 'ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸಿದ ಕವಿ'. ಇವರು ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ 'ಭಾವತರಂಗ', 'ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವು' ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. "ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ

[೧೨] ಎಚ್.ಎಸ್.ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್, ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆ–ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ, *ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ*, ೨೦೦೪, ಪು. XXVIII

ಅಡಿಗರು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವು' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಕಡೆ ಬೆಟ್ಟು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಸಮಾಜವಾದದ ಕನಸನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರು."[13] ಈ ಸಂಕಲನದ ಹಲವು ಕವನಗಳು ಜನರ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. 'ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವು', 'ನಾವೆಲ್ಲರು ಒಂದೇ ಜಾತಿ', 'ನಮ್ಮ ಹೊಲವಿದು ನಿಜವು', 'ನಮ್ಮ ಮನೋರಥ' ಮತ್ತು 'ನಾವು ನರರು' ಈ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅಡಿಗರು ತಮ್ಮ ಭಾವದ ಹಾಸಿಗೆ ಜನರ ಜೀವನದ ಹೊಕ್ಕು ಸೇರಲು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ."[14]

'ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವು' ಹೊಸ ನಾಡೊಂದನು ರಸದ ಬೀಡೊಂದನು' ಎಂಬ ಉತ್ಸಾಹದ ಬುಗ್ಗೆಗಳು ಯುವಕರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮತೆ ಅಳಿಸಿ ಸಮಸುಖದುಃಖದ ಸಾಮರಸ್ಯದ ನಾಡನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ ಇವರದು.

"ಇಂದು ಬಾಳಿದು ಕ್ರೂರ ಕಾಳಗವು; ಹೊಟ್ಟೆಯೇ
ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ ನರನ ಜೀವಿತಕೆ;
ಅನ್ನದನ್ಯಾಯದಾವಾಗ್ನಿಯಲಿ ಕರಗುತಿದೆ
ನರತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ದಿವದ ಬಯಕೆ!"
(ಗೋ.ಅ.ಸ.ಕಾ., ಕಟ್ಟುವೆವುನಾವು.ಪು. 67–68)

'ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಭೂತವನಭೂತವೆನಿಸಲುಬಹುದು'– ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ನಡುವೆಯೂ ಚಿಗುರುವ ಆಶಾವಾದಿ ನಿಲುವು ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದೆ.

ಅಡಿಗರ 'ಇದು ಮೊದಲು' ಬಡತನದ ಸಮಗ್ರ ವಿಷಯ ವಸ್ತು ಹೊಂದಿದ ಕವಿತೆ. ಬಡತನ ಎಂದರೇನು? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅಡಿಗರು ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಡತನದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನೀಡಿರುವುದಿಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

"ಹಸಿದಿಹುದು ಹೊಟ್ಟೆ; ಕೊಡು ಅನ್ನವನು. ನನ್ನ ತನು
ಕೋಡುತಿದೆ ಚಳಿಗೆ; ಕೊಡು ಬಟ್ಟೆಗಳನು.
ಗಾಳಿಬೆಳಕಿನ ಗೋರಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತಿರುವೆನಿದೊ;
ಕೊಡು ನನಗೆ ಸುವಿಶಾಲ ವಸತಿಗಳನು.
ಇದು ಮೊದಲು ಆ ಮೇಲೆ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ"
(ಗೋ.ಅ.ಸ.ಕಾ., ಇದು ಮೊದಲು, ಪು. 104)

ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೇಯುವವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಿರುವುದು ಆಹಾರ, ವಸ್ತ್ರ, ವಸತಿ. ಮೊದಲು ಇದು; ಉಳಿದುದೇನಿದ್ದರೂ ಅನಂತರದ್ದು. ಇಡೀ ಕವಿತೆ ಬಡತನದ, ಬಡವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ. "ಶೋಷಿತರ ಪರ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಬೆಳೆಸುವ, ಅವರಿಗಾದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ, ಅವರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ವಿಚಾರಗಳ ಪದ್ಯ–ಗದ್ಯರೂಪಗಳು. ನೀತಿಯುತವಾದ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಮೌಲಿಕವಾದುವು, ಯಾರೂ ಒಪ್ಪಬೇಕಾದಂಥವು"[15] ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟರ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆ ನರಳುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಾಡ ಹಾಡಲಿ

'ಕಣ್ಣೀರಲ್ಲಿ ನೆನೆದ ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗುರಿವ ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾಳಿನ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಗಳು ಹೊಗೆಯಾಡುತ್ತಿವೆ' ಎನ್ನುವ ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕದ ಒಬ್ಬ ಅನನ್ಯ ಕವಿ. ಅವರ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವ–1984' ಕವನವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರದ ದೇಶದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಭರವಸೆಗಳೆಲ್ಲ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮನಿರಸನಕ್ಕೊಳಗಾಗುವುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅಂಶ.

"ಎಷ್ಟು ದುಡಿದರೂ ಏನು ಪಡೆದರೂ
ಬೆನ್ನಿಗಂಟಿರುವ ಹೊಟ್ಟೆಗಳು
ಭಾರಿ ಮಹಲುಗಳ ಚರಂಡಿಯಂಚಿಗೆ
ತತ್ತರಿಸುವ ಕೊಳಗೇರಿಗಳು" (ಜಿ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಸ.ಕಾ., ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವ– 1984, ಪು. 369)

ಬಡವರ ಬದುಕಿನ ನೋವಿನೆಡೆಗೆ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಬೆರಳು ಮಾಡಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ಹಸಿದವರ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ, ದೀನ–ದುರ್ಬಲರ, ಬಡವರ ಶೋಚನೀಯ ಬದುಕು ಎಂಥವರ ಎದೆಗೂ ನಾಟುತ್ತದೆ. 'ಬರಿಯ ಮಾತಿನ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗಳ ಶೂಲದಲ್ಲಿ ವಂಚನೆಗಳ ಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆ ನರಳುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಾಡ ಹಾಡಲಿ!' – ಜಿ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದುದರಿಂದ ಮೂಡಿದ ಕವಿತೆ 'ಯಾವ ಹಾಡ ಹಾಡಲಿ'. ಕವಿಗೆ ಬಡವರ ಬದುಕು ಕಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. "ರಾಜಕೀಯ–ಸಾಮಾಜಿಕ–ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಇಂತಹ 'ದಯನೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ'ಯನ್ನು ಇವರ ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕ ಕವನಗಳು ಬಯಲು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದ ಒಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ವಿಡಂಬನಕಾರ ತಾನು ವಿಡಂಬಿಸುವ ಸಮಾಜದಿಂದ/ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಹೊರಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಜಿ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರಿಗೆ ತಾವೂ ಅಂತಹ ಸಮಾಜದ/ಸಮುದಾಯದ ಒಂದು ಭಾಗವೇ ಎಂಬ ಅರಿವು ಸರ್ವದಾ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ."[16] ಜಿ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

'ಪ್ರಗತಿ' ಕವನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದವರ ಬದುಕನ್ನು ಹಿಂಡಿಬಿಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ಭವ್ಯ ಇತಿಹಾಸ ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳುವ ಜನರಿಗೆ ಕವಿ ವಾಸ್ತವದ ಬಿಸಿ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ಸಾಲು ಸಾಲು ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆ
ನಿರಕ್ಷರದ ನಾಲಗೆ,
ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ
ಭಿಕ್ಷಾನ್ನದ ಜೋಳಿಗೆ,
ಇದೇ ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯೆಂದು
ಭ್ರಮಿಸಬಹುದೆ ತಣ್ಣಗೆ?" (ಜಿ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಸ.ಕಾ., ಪ್ರಗತಿ, ಪು. 381)

ದೇಶ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವವರಿಗೆ ಇಂಥ ಬಡಜನರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಏಕೆ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಉಳ್ಳವರು ಚಾಣಾಕ್ಷರು. ಮತಮೌಢ್ಯದ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿ ಉತ್ತಮ ಫಸಲನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಕುಶಲಮತಿಗಳು. ಇದರಿಂದ ಬಡವರು ಬಡವರಾಗೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಸರ್ವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿ ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ನಂಬಿಕೆ.

೧೩. ಸುಮತೀಂದ್ರ ನಾಡಿಗ, *ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ : ಆಧುನಿಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ* (ಸಂ.ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ) ೧೯೭೭, ಪು.೭೩

೧೪. ಸುಮತೀಂದ್ರ ನಾಡಿಗ, *ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯ*, ೧೯೭೫, ಪು. ೧೩

೧೫. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಭಟ್ಟ, ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಮುಖ–ಮುನ್ನುಡಿ, *ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ ಸಮಗ್ರಕಾವ್ಯ*, ೨೦೦೦, ಪು. ೬೦೫

೧೬. ಸಿ.ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರನ್, *ಪರಂಪರೆ– ಪ್ರತಿರೋಧ*, ೨೦೦೨, ಪು. ೫೮

ಕವಿಯನ್ನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಬಡವರ, ದುರ್ಬಲರ ದುಃಖ ಬಹುವಾಗಿ ಕಾಡಿದೆ. ಅಂಥ ಕವಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಳುವ ಕವನ 'ಅವಸ್ಥೆ'.

"ಗೇಟಾಚೆ ತಿರುಪೆಯ ಮುದುಕಿ
ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಅರಚುವ ಹೊತ್ತು
ನಾ ಹೇಗೆ ಊಟಮಾಡಲಿ ಹೇಳು?
ಆ ಕೂಗು
ಮನುಷ್ಯರದೋ ಪ್ರಾಣಿಯದೋ
ಅಥವಾ ಶತಶತಮಾನಗಳ ಹಸಿವು ತಾಳಿದಾಕಾರವೋ
ಹೇಗೆ ಕೇಳಲಿ ನಾನು
ಕೇಳಿಯೂ ಹೇಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರಲಿ?" (ಜಿ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಸ.ಕಾ., ಅವಸ್ಥೆ, ಪು. 386)

ಕುವೆಂಪು 'ಕಲ್ಕಿ'ಯಲ್ಲಿ 'ಕಲ್ಕೀ ಕಲ್ಕಿ ಎನ್ನುತ ಚೀರಿ ಕನಸೊಡೆದೆದ್ದೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಿದ್ದೆ?' ಎನ್ನುವಂತೆ, ಸಮಾಜದ ಅಸಮಾನವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕವಿಯನ್ನು ಕಾಡಿರುವಂತೆ, ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಜಿ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಜದ ನೊಂದವರ ದನಿ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತಾಗಿದೆ. 'ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳ ಕಟ್ಟಿ ನಾವು ಬೆಳೆದದ್ದೇನು ಬರಿ ಹಸಿವೆ?' (ಸಾಕು ನಿಲ್ಲಿಸು ನಿನ್ನ ಸಾಮಗಾನ), 'ತೆನೆ ತುಂಬಿ ನಿಂತ ಹೊಲಗದ್ದೆ ಬದಿಗೆ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಸತ್ತ ಜನವೇ' (ಇನ್ನೆಂದು ಬೆಳಗು) – ಜಿ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ ಈ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮ ಹೆಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕವಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಹೋರಾಟದ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು

ನವೋದಯದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಬೀಜ ದಲಿತ–ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ದಲಿತ–ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಆತ್ಮಕಥೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನೋವನ್ನು, ಸಮಾಜದ ನೋವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. "ಶತಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾದ ದಲಿತವರ್ಗದ ರೋಷದ ಕಿಡಿ ಕವನವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ನೀಡಿ, ಇತಿಹಾಸ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕವಿ ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ."[17] 'ನನ್ನ ಜನದೊಡನೆ ನಾನಾಡಿದ ಮಾತು ನಾನು ಕೊಡುವ ಕವನ ನನ್ನ ಜನರ ನಾ ನೋಡಿದ ರೀತಿ ನನ್ನ ಒಡಲ ಕವನ' – ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಳಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಕವಿ.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರ 'ಹೊಲೆಮಾದಿಗರ ಹಾಡು' ಸಂಕಲನದ 'ನನ್ನ ಜನಗಳು' ಮುಖ್ಯ ಕವಿತೆ.

"ಹಸಿವಿನಿಂದ ಸತ್ತೋರು ಸೈಜುಗಲ್ಲು ಹೊತ್ತೋರು
ಒದೆಸಿಕೊಂಡು ಒರಗಿದೋರು ನನ್ನ ಜನಗಳು"

(ನನ್ನ ಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು, ನನ್ನ ಜನಗಳು, ಪು.1)

ಈ "ಪದ್ಯ ಒಂದು ಕಡೆ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಆ ಕರ್ಮದ ಹಿಂದಿರಬಹುದಾದ ಕರ್ತೃ ಶೋಷಕನನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬರುತ್ತದೆ."[18] ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಅಸಹ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ, ಸಿರಿವಂತರ ಆಡಂಬರದ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಕವನ.

"ಚಿನ್ನವನ್ನು ತೆಗೆಯೋರು ಅನ್ನವನ್ನು ಕಾಣದೋರು
ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ನೇಯೋರು ಬರಿಮೈಲೇ ಹೋಗೋರು
ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುತಾರೆ ನನ್ನ ಜನಗಳು
ಗಾಳಿಯಲ್ಲೆ ಬಾಳುತಾರೆ ನನ್ನ ಜನಗಳು" (ಅದೇ)

ಬಡತನದ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಸಾಲು ಬಹುಮುಖ್ಯ. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೇಯುವಂಥವರಿಗೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನೋವು ಬರೆ ಮೇಲೆ ಬರೆ ಎಳೆದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಜಮೀನ್ದಾರರು, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳು, ಸಾಲ ಕೊಡುವವರು, ಧರ್ಮದ ಹೆಸರೇಳಿ ಜೀವಿಸುವ ದೈತ್ಯರು ಹೇಗೆ ಬಡವರ, ದುರ್ಬಲರ ರಕ್ತ ಹೀರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಕವನದ ತುಂಬ ತುಂಬಿ ಬಂದಿದೆ.

ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರದು 'ಇಕ್ರಲಾ ವದೀರ್ಲಾ ಈ ನನ್ ಮಕ್ಳ ಚರ್ಮ ಎಬ್ರಲಾ' (ಒಂದು ಪದ) ಎಂಬ ಏರುದನಿ. ಆದುದರಿಂದ ಬಡವನ ಮೂಳೆ 'ನಾ ಮೂಳೆ, ನಾ ಇಂಗೇ ಇರಲ್ಲ ಕೂಗ್ತೀನಿ, ಸಿಡಿತಿನಿ, ಮನುಷ್ಯ ಆಯ್ತಿನಿ' (ಒಂದು ಮೂಳೆಯ ಹಾಡು) ಎಂದು ಸಿಡಿಯುತ್ತದೆ. 70ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತುಗಳು ಹೊಸಬಗೆಯದೇ ಆಗಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸತನವನ್ನು, ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರ ಮೊದಲ ಸಂಕಲನ 'ಹೊಲೆಮಾದಿಗರ ಹಾಡಿ'ನಿಂದ ಎರಡನೆ ಸಂಕಲನ 'ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು' ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕವಿಯ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಧ್ವನಿ ಮಾಗಿದಂತೆ ಬಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ".... 'ಕಪ್ಪುಮುಖ ಬೆಳ್ಳಿಗಡ್ಡ, ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳು' ಇರುವ ಬಡವರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವರ್ಗವೇ ಇದೆ..... ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ಸೊಕ್ಕಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಬಡವರು ಹೋರಾಡುವ ಚಿತ್ರವಿದೆ...... ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ 'ನನ್ನ ಜನಗಳು' ಕವನದಲ್ಲಿ ಶೋಷಿತ ಜನರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಶೋಷಕರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವುದು....."[19] 'ಹೊಲೆಮಾದಿಗರ ಹಾಡಿ'ನ 'ನನ್ನಜನಗಳ'ಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಬಂದರೆ 'ಸಾವಿರಾರು ನದಿ'ಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕವಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. 'ನೆನ್ನೆ ದಿನ ನನ್ನ ಜನ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಬಂದರು' ಎನ್ನುವ ಕವಿ 'ಹೋರಾಟದ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಧೀರ ನಡಿಗೆ ಇದು:

"ಕಪ್ಪು ಮುಖ ಬೆಳ್ಳಿಗಡ್ಡ ಉರಿಯುತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳು.....
ಧಿಕ್ಕಾರ ಧಿಕ್ಕಾರ ಅಸಮಾನತೆಗೆ
ಎಂದೆಂದಿಗು ಧಿಕ್ಕಾರ ಶ್ರೀಮಂತರ ಸೊಕ್ಕಿಗೆ
ಲಕ್ಷಾಂತರ ನಾಗರುಗಳು ಹುತ್ತಬಿಟ್ಟು ಬಂದಂತೆ
ಊರತುಂಬ ಹರಿದರು
ಪಾತಾಳಕೆ ಇಳಿದರು
ಆಕಾಶಕೆ ನೆಗೆದರು" (ನ.ಜ.ಮ.ಇ.ಕ., ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು, ಪು. 29)

"ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಮೂಹ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಮೂಹ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಶೋಷಕರು ಬೆವರುತ್ತಾರೆ. ದಲಿತರು ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಶೋಷಕರ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ದಲಿತರ ಕಂಠ ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಅವರ ದನಿ ಇಂಗುತ್ತದೆಂದು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ

೧೭. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ, ಹೋರಾಟಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಮೊಳಗಿದ ದಲಿತ ಕಾವ್ಯಧ್ವನಿ, *ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ* (ಸಂ. ಎಚ್.ದಂಡಪ್ಪ) ೨೦೦೧, ಪು. ೧೨

೧೮. ಲಿಂಗದೇವರು ಹಳೆಮನೆ, ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯ, *ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ* (ಸಂ. ಎಚ್. ದಂಡಪ್ಪ) ೨೦೦೧, ಪು. ೭೬.

೧೯. ಡಾ. ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಬಿಳಿಮಲೆ, *ದಲಿತ–ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ : ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯ ಸ್ವರೂಪ* (ಸಂ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ) ೧೯೯೩, ಪು. ೨೪೬–೪೭

ಸಮೂಹತೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಾರೆ."[20] ಇಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

"ಬಡವರ ಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ
ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣ ತರಲಿಲ್ಲ
ಗೋಳಿನ ಕಡಲನು ಬತ್ತಿಸಲಿಲ್ಲ
ಸಮತೆಯ ಹೂವನು ಅರಳಿಸಲಿಲ್ಲ..."
(ನ.ಜ.ಮ.ಇ.ಕ., ನಲವತ್ತೇಳರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಪು. 84)

'ನಲವತ್ತೇಳರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಆಕ್ಷೇಪ. "ಯಾರಿಗೆ ಬಂತು, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತು, 47ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ?' ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳಿಸುವಂತೆ ಕವನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಶತಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾದ ದಲಿತರ ಸಂವೇದನೆಗಳಿಗೆ ಕಾವ್ಯರೂಪ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ನೀಡಿದ ಕವಿ."[21] ಸಮಾಜದ ಸಿರಿವಂತ, ಬಡವ ವರ್ಗಗಳ ಅಂತರ ತಿಳಿಸುತ್ತಲೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರದ ನಿರಾಶದಾಯಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ, ಈ ಕವಿತೆ. 'ಯೋಜನೆಯೆಲ್ಲ ಯೋಜನ ದೂರ ಹಸಿವೆಯೆ ಬಡವನ ಬಾಳಾಯ್ತು' (ತಬರನ ಹಾಡು) ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿಷ್ಫಲತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. 'ಬಡಜನರ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯನು ಇಟ್ಟವರು ರಾಜರಾದರು ದೆಹಲಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ' (ಸಂಪಿಗೆಯ ಮರದಲ್ಲಿ) ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಕಾರುತ್ತಾರೆ ಕವಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ.

[೨೦]. ಡಾ. ಸರಜೂ ಕಾಟ್ಕರ್, *ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯ, ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ,* (ಸಂ. ಎಚ್.ದಂಡಪ್ಪ) ೨೦೦೧, ಪು. ೯೦.

[೨೧]. ಶಶಾಂಕ, ಯಾರಿಗೆ ಬಂತು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತು ನಲವತ್ತೇಳರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, *ಬಡವರ ನಗುವಿನ ಶಕ್ತಿ* (ಸಂ. ಎಚ್. ದಂಡಪ್ಪ) ೨೦೦೧, ಪು. ೩೨

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

1.	ಕುವೆಂಪು	ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರಕಾವ್ಯ ಸಂ–1 ಮತ್ತು 2	ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ, 2000
2.	ಗುಂಡಪ್ಪ ಡಿ.ವಿ.	ನಿವೇದನ	ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1924
3.	ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ ಎಂ.	ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ	ಸಪ್ನಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, 2000
4.	ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಪು.ತಿ.	ಪು.ತಿ.ನ. ಸಮಗ್ರಕಾವ್ಯ	ಡಾ. ಪು.ತಿ.ನ. ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, 2004
5.	ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಕೆ.ಎಸ್.	ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆ	ಲಿಪಿಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2004
6.	ನಾಯಕ ಹಾ.ಮಾ. (ಸಂ)	ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ. 9 : ಕಾವ್ಯ–1	ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1998
7.	ವಾಮನ ಬೇಂದ್ರೆ (ಸಂ)	ಔದುಂಬರಗಾಥೆ –ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಜೀವನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಸಂ–1 ರಿಂದ 6	ವರಕವಿ ಡಾ. ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, 2003
8.	ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್.	ಸಮಗ್ರಕಾವ್ಯ	ಕಾಮಧೇನು, ಬೆಂಗಳೂರು, 1997
9.	ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ.	ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳು	ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1966
10	ಶ್ರೀನಿವಾಸ	ಚೆಲುವು ಸುನೀತ	ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1983
11	ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ವಿ.	ಸ್ನೇಹ–ವಿಶ್ವಾಸ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ	ವಿ.ಸೀ. ಸಂಪದ (ವಿ.ಸೀ.ಸಂಸ್ಮರಣ ವೇದಿಕೆ) ಬೆಂಗಳೂರು, 1990
12	ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ	ನನ್ನ ಜನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಕವಿತೆಗಳು	ಕ್ರಾಂತಿಸಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2005
13.	ಆಮೂರ ಜಿ.ಎಸ್. (ಸಂ)	ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯ	ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2003
14.	ಕಕ್ಕಿಲ್ಲಾಯ ಬಿ.ವಿ.	ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಸಂ–1, ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಬದುಕು–ಬರಹ	ನವಕರ್ನಾಟಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1985
15.	ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಜಿ.	ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ	ಶ್ರೀರಂಗಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, 2001
16.	ನಟರಾಜ್ ಹುಳಿಯಾರ್, ಚಿಂತಾಮಣಿ ಕೊಡ್ಲೆಕೆರೆ (ಸಂ)	ಮಾನವಕುಲದ ಏಕತೆ, ಸಂ–4, ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ಬರಹಗಳು	ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2000
17.	ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ	ಇಹದ ಪರಿಮಳದ ಹಾದಿ	ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, 2000
18.	ನಾಗರಾಜ್ ಡಿ.ಆರ್.	ಶಕ್ತಿ ಶಾರದೆಯ ಮೇಳ	ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ), 2002
19.	ನಾಗರಾಜಯ್ಯ ಹಂಪ. (ಸಂ)	ಶ್ರೀ ಉತ್ಸವ	ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, 1986
20.	ನಾಯಕ ಹಾ.ಮಾ. (ಸಂ.), ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ., ವೆಂಕಟಾಚಲ ಶಾಸ್ತ್ರಿ	ಸ್ವಸ್ತಿ (ತ.ಸು.ಶಾಮರಾಯರ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ)	ತಳುಕಿನ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು, 1983
21.	ಪ್ರಭುಶಂಕರ	ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆ	ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, 2000
22.	ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಎಚ್.ಎಸ್.	ಹಾಡೆ ಹಾದಿಯ ತೋರಿತು	ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜ್, ಬೆಂಗಳೂರು, 1995
23.	ರಾಜರತ್ನಂ ಜಿ.ಪಿ. ಸಮಿತಿ(ಸಂ)	ನಮ್ಮ ರಾಜರತ್ನಂ	ಶ್ರೀ ಜಿ.ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಸನ್ಮಾನ ಸಮಿತಿ, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1969
24.	ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ	ಬೇಂದ್ರೆ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ	ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1989
25.	ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್.	ಸೌಂದರ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ	ಕಾಮಧೇನು, ಬೆಂಗಳೂರು, 1999
26.	ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. (ಸಂ)	ಚಂದನ(ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ)	ಕೆ.ಎಸ್.ನ. ಅಭಿನಂದನ ಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1972
27.	ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. (ಸಂ)	ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ	ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1977
28.	ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್.	ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ	ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, 1999
29.	ಸುಮತೀಂದ್ರನಾಡಿಗ್	ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯದ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳು	ಕರ್ನಾಟಕ ಬುಕ್ ಏಜೆನ್ಸಿ, ಬೆಂಗಳೂರು,1998